
ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПЕДАГОГІКА. ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 159.9:351.74(477)

Барко Вадим Іванович,

доктор психологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки
України, головний науковий співробітник ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0003-4962-0975,

Остапович Володимир Петрович,

доктор юридичних наук, старший дослідник,
завідувач науково-дослідної лабораторії ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0002-9186-0801,

Барко Вадим Вадимович,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
ДНДІ МВС України, м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0002-3836-2627

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ КАЛІФОРНІЙСЬКОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАЛЬНИКА В РОБОТІ З ПЕРСОНАЛОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Стаття присвячена питанню україномовної адаптації психодіагностичної методики “Каліфорнійський психологічний опитувальник” (CPI) у межах вдосконалення системи психологічного забезпечення роботи з персоналом органів системи МВС України. Подається україномовний текст опитувальника (CPI-U) і ключі до нього. Результати дослідження доводять діагностичну верифікацію зазначеного опитувальника і доцільність його використання у процесі психологічного забезпечення роботи з персоналом органів системи МВС України.

Ключові слова: *Каліфорнійський психологічний опитувальник, україномовна адаптація, психометричні характеристики, надійність, валідність, середньонормативні показники, внутрішня узгодженість.*

Важливим напрямом підвищення ефективності діяльності органів системи МВС України є удосконалення системи психологічного забезпечення роботи з персоналом. Згідно з нормативними документами, добір на службу і конкурс на посади до поліції проводиться у декілька етапів, одним із яких є визначення загальних здібностей і проведення психологічного тесту для вивчення особистісних

характеристик особи [1]. Особливе значення має розв'язання завдання оптимізації і оновлення арсеналу методик психологічної діагностики для використання в системі НПУ та інших правоохоронних органах держави. Традиційно психологи НПУ застосовують у своїй роботі зарубіжні опитувальники (Р. Кеттелла, Г. Айзенка, Р. Амтхауера, К. Леонгарда, Опитувальник Великої П'ятірки, Міннесотський Багатофакторний Опитувальник – ММРІ і ММРІ-2, опитувальник “СМИЛ” тощо), адаптовані російською мовою. Україномовний психодіагностичний інструментарій для психологів системи НПУ та інших правоохоронних органів поки недостатній, на думку фахівців, його необхідно розширювати [1–8]. Зокрема, актуальним завданням є україномовна адаптація Каліфорнійського психологічного опитувальника (California Psychological Inventory, скор. СРІ). Це суб'єктивний особистісний опитувальник, призначений для якісного і кількісного оцінювання індивідуальних характеристик особистості: мотиваційних, когнітивних, поведінкових тощо. На сьогодні не розроблені україномовні варіанти цього опитувальника, тому СРІ не застосовують психологи органів системи МВС нашої держави. Теоретико-методологічні підвалини і доцільність проведення україномовної адаптації СРІ обґрунтовані у статті В.В. Барка, В.І. Барка, В.І. Бондаренка “Теоретичні засади розроблення опитувальника СРІ”, опублікованій у Віснику НУОУ (№ 1 (59), 2021. С. 12–21). У ній наголошено, що психодіагностичний прогноз на основі СРІ дозволяє психологу визначити типологічні і характерологічні особливості респондента, допомогти при виборі сфери професійної діяльності, подоланні особистісних проблем, оптимізації міжособистісної взаємодії в колективі тощо [2].

Науковці зарубіжних країн достатньо глибоко досліджували питання психологічного забезпечення службової діяльності працівників-правоохоронців (Г. Баррет, С. Боучард, С. Блейр, М. Дюнетт, У. Борман, Р. Кокрейн, Р. Тетт, Р. Мигуель, С. Луеке, Дж. Херд, Дж. Тан та ін.) [3–12]. З метою вивчення особистості працівника застосовується широкий арсенал психодіагностичних методів, наприклад, опитувальники NEO-FFI і NEO-PI (Costa & McCrae), Hogan Resonal Inventory (HPI); Californian Psychological Inventory (CPI); Working Readiness and Adaptation Profile (WRAP); Survey of Life Experience (SOLE); Invalid Personality Inventory (IPI); Gilford-Zimmerman Temperament Survey (GZTS) та інші. Останнім часом розпочато роботу щодо україномовної адаптації зарубіжного психодіагностичного інструментарію, так, упродовж 2018–2020 років науковці Державного науково-дослідного інституту МВС України здійснили україномовну адаптацію низки зарубіжних психодіагностичних методик – СМІЛ (Собчик); Опитувальник Великої П'ятірки (Джон, Науман, Сото); опитувальник Баднера, опитувальник Манойлової тощо) [2; 7; 8]. Аналіз наукових праць зарубіжних психологів свідчить, що Каліфорнійський опитувальник широко використовується у процесі професійного психологічного добору фахівців різноманітних професій, у тому числі правоохоронних, котрі висувають підвищені вимоги до індивідуально-психологічних характеристик працівників при здійсненні професійної підготовки і подальшого призначення на посади; у процесі психологічного забезпечення професійної діяльності; з метою профілактики емоційного вигорання фахівців і надання психологічної допомоги особам, які її потребують; для визначення психологічної придатності

особи до професійної діяльності, встановлення протипоказань для оволодіння певною професією, призначення осіб на посади менеджерів тощо [4].

Метою цієї статті є адаптація українською мовою однієї з поширених і надійних зарубіжних діагностичних методик – Каліфорнійського психологічного опитувальника. Завдання статті: а) визначити методологію і послідовність процесу адаптації; б) здійснити переклад опитувальника українською мовою; в) провести опитування працівників поліції з використанням українськомовної версії; г) здійснити статистичний аналіз результатів, визначити стандартні тестові норми для чоловіків і жінок, а також встановити основні психометричні показники українськомовного опитувальника.

У цьому дослідженні отримані результати, які доповнюють наявні напрацювання. Уперше наведено українськомовний текст Каліфорнійського психологічного опитувальника, уточнений зміст його шкал, представлені психометричні показники опитувальника, отримані на вибірці працівників поліції. Результати свідчать про можливість ефективного використання українськомовного CPI психологами органів системи МВС.

Експериментальне дослідження проводилось поетапно упродовж 2021 року. На першому етапі за допомогою перекладачів, а також психологів відділу психологічного забезпечення Державного науково-дослідного інституту МВС України розроблений українськомовний варіант опитувальника. Автори намагались зробити текст ідентичним до змісту англійськомовного оригіналу, при цьому використовуючи традиційні для української мови терміни і висловлювання. *На другому етапі* з метою визначення відповідності тверджень (висловлювань) певним його шкалам проведено латентно-структурний аналіз українськомовного тексту опитувальника і сформульовано остаточний українськомовний варіант опитувальника (CPI-U). *На третьому* – за допомогою CPI-U проведено обстеження 380 працівників патрульної і кримінальної поліції, а також дільничних офіцерів НПУ (288 чоловіків і 92 жінок), спеціальні звання респондентів – від капрала до полковника поліції. За результатами тестування розраховувались показники валідності, надійності, внутрішньої узгодженості опитувальника; визначались статистичні норми для шкал. Кількісний показник вибірки був репрезентативним (при довірчому рівні ймовірності 0,95 із теоретичною статистичною похибкою 0,05). Статистичний аналіз даних проводився з використанням програм Microsoft Excel та SPSS Statistics.

Для тестування були відібрані працівники, які мають авторитет у колективах підрозділів та яким притаманні високі моральні і ділові якості (за висновками опитування експертів). Тестування проводилось у десяти областях України. Респонденти були заздалегідь ознайомлені з процедурою, їм роз'яснювалися призначення і мета тестування, доводилась інструкція. У процесі тестування дотримувались умови щодо простору, освітлення приміщення; інструкція доводилась письмово; стимульний матеріал був стандартним для усіх, а також ідентичні часові обмеження. Дотримувались вимоги щодо доступності, лаконічності, точності інструкції та тверджень; можливості опрацювання відповідей респондентів за допомогою “ключів”.

Опитувальник дозволяє визначити показники двадцяти основних шкал, у тому числі 3-х оціночних (контрольних): (“Благополуччя” (Wb) включає в себе

відповіді, які дають особи, схильні до позитивної оцінки поточної ситуації; “Ввічливість” (Gi) включає в себе відповіді, які обирають особи, що мають тенденцію до формування сприятливого враження про себе; “Звичайність” (Сm) включає в себе популярні відповіді).

Наведемо перелік основних шкал СРІ:

1. Домінування (Do); 2. Статус (Cs); 3. Відкритість або соціабельність (Sy); 4. Спонтанність або соціальна присутність (Sp); 5. Самоприйняття (Sa); 6. Незалежність (In); 7. Емпатія (Em); 8. Відповідальність (Re); 9. Конформність або соціалізація (So); 10. Самоконтроль (Sc); 11. Толерантність (To); 12. Досягнення через конформізм (підпорядкування) (Ac); 13. Досягнення через незалежність (Ai); 14. Практичність або інтелектуальна ефективність (Ie); 15. Проникливість (Py); 16. Гнучкість (Fx); 17. Сензитивність або жіночність/мужність (Sn; F/m).

Основні шкали СРІ розподіляються на чотири категорії. *До першої* (відносини з іншими) входять твердження, відповіді на які свідчать про ступінь урівноваженості, упевненості в собі, авторитетності, переконливості, здатності зайняти високе суспільне становище, чинити вплив на інших, позитивно сприймати самого себе, здатність поводитись незалежно. *Друга категорія* (управління собою) включає завдання, що виявляють такі якості, як пристосованість, зрілість, соціальна відповідальність, уміння контролювати себе, толерантність, здатність справляти гарне враження, тактовність. За допомогою тверджень *третьої категорії* (мотивація) визначається здатність до самореалізації за допомогою адаптації до умов середовища або на основі власних вольових та інтелектуальних можливостей. Завдання *четвертої категорії* (особистісні характеристики) призначені для виявлення деяких характерологічних особливостей – інтуїції, здатності до співчуття, ступеня поступливості, чоловічих та жіночих складових інтересів і поведінкових стереотипів тощо. Кожна шкала є полярною, один полюс означає низький рівень проявів певної особистісної якості (ознаки, риси, характеристики), інший полюс – яскравий її прояв. Зазвичай респондент виявляє проміжний рівень прояву ознаки, який вимірюється на базі порядкової шкали в “сирих” балах або Т-балах.

Комбінація шкал зазначених чотирьох категорій у межах ортогональної системи координат (вертикальна вісь – інтернальність-екстернальність, горизонтальна – інтроверсія-екстраверсія) дозволяє виокремити *чотири особистісних типи* і оцінити ступінь їх прояву.

1. Альфа (реалізуючий тип) – це інтернально орієнтовані, екстравертовані індивіди, вони активні й амбітні, орієнтовані на міжособистісну взаємодію, стабільні, продуктивні, зосереджені на життєвих завданнях (цілях), лідери, які прагнуть дотримуватися соціальних норм. В ідеалі цей тип на основі інтернальності та екстравертованості спрямований до спільної творчості в усіх основних видах діяльності і в подоланні розбіжностей (“співробітництво” за К. Томасом).

2. Бета (підтримуючий тип) – інтернально орієнтовані особистості, які є інтровертами і дотримуються зовні заданих норм і цінностей, спокійні, ригідні, терплячі, замкнені, скромні, сумлінні, здатні підтримувати інших, часто з заниженою самооцінкою. Результатом поведінки таких осіб найчастіше є уникнення складних ситуацій, у яких виникають гострі питання взаємодії внутрішнього і зовнішнього (“уникнення” за К. Томасом). Духовна робота над собою, загострена рефлексія у самоудосконаленні в цілому представляють цей тип як інтернала, оберненого на себе.

3. Гамма (інноваційний тип) – екстернально орієнтовані особи, зосереджені на міжособистісній взаємодії екстраверти, здатні мати власну думку або приймати самостійні рішення, творчі, інноваційні, імпульсивні, запальні, схильні до перегляду

і навіть порушення соціальних норм і правил. У поведінці представників цього типу домінує екстравертованість та екстернальність, яка опосередковує взаємовідносини особистісного (внутрішнього) і об'єктного (зовнішнього) (“змагання, суперництво” за К. Томасом). Імідж цього типу певною мірою є продуктом не лише виховання, а й обставин, що іноді некритично сприймаються. Гамма-тип притаманний людям мужнім, сміливим, пасіонарним, енергійним, активним, у правоохоронній системі. Такий тип властивий співробітникам спеціальних підрозділів, підрозділів кримінальної поліції тощо.

4. Дельта (далекоглядний тип) – екстернально орієнтовані особи, інтроверти з багатим внутрішнім життям, дещо відірвані від соціуму, індивідуалістичні, з багатою уявою, мрійні, дещо боязкі, схильні до абстрактних міркувань. Представники цього типу є водночас екстерналами і інтровертами, їхня поведінка може варіювати від покірності, сподівання на щасливий випадок або долю, до жорсткого пригнічення власної індивідуальності та індивідуальностей інших. Внаслідок цього у вирішальні моменти діяльності люди, що належать до цього типу, чинять цілком екстернально: покладаються на інших людей, на гороскоп, не відстоюють цілей чи стосунків, ховаються за хворобу, йдуть під “панцир”. Їх імідж захищає досить хороша репутація надійної, постійної людини, авторитет, професіоналізм, володіння майстерністю. Результатом єдності мотивації відношення і досягнення є прагнення таких людей до компромісів (за К. Томасом – прагнення до пристосування). Стратегія поведінки на основі екстернальності та інтровертованості у колективній діяльності сприяє спільній творчості і подоланню конфліктів і суперечок.

Схематично зазначені особистісні типи зображені на рис. 1.

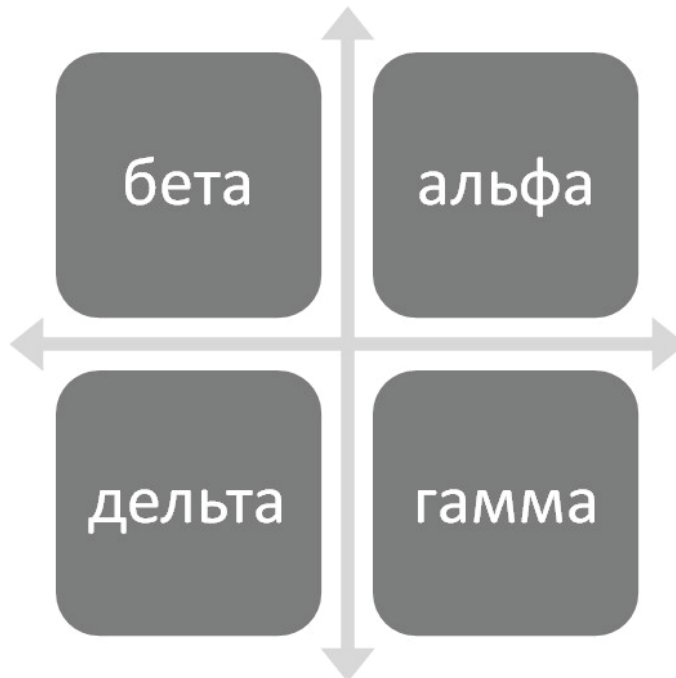

Рис. 1. Модель особистості згідно з теоретичною концепцією CPI.

Примітка: вертикальна вісь – інтернальність-екстернальність (зверху вниз); горизонтальна вісь – інтроверсія-екстраверсія (зліва направо).

Відповідно до методології авторів опитувальника, частина тверджень діагностує певну якість особистості і відноситься до однієї шкали, а деякі – визначають декілька якостей і при цьому належать до декількох шкал. Здійснений латентно-структурний аналіз перекладених українською мовою шкал СРІ свідчить про те, що достатньо велика частка тверджень опитувальника (40 %) належить не до однієї, а одночасно до декількох шкал.

Латентно-структурний аналіз 462 тверджень україномовного варіанта СРІ дозволив виокремити 190 з них, які чітко належать певним шкалам опитувальника. Із цих 190 були відібрані 134 твердження, які виявились найбільш зрозумілими для україномовних респондентів, у яких відсутні подвійні заперечення і неоднозначність трактування, і які однаковою мірою відображують усі двадцять шкал опитувальника (по дванадцять відповідей для кожної шкали). Саме вони були включені до підсумкового україномовного варіанта опитувальника СРІ-U. Наведемо інструкцію і текст, а також ключ для підрахунку результатів.

Інструкція респонденту: поставте знак “+” якщо погоджуєтесь з твердженням, або знак “-” у разі незгоди.

1. Я сумніваюсь у тому, що можу бути хорошим керівником.
2. Наше мислення було набагато б продуктивнішим, якби ми забули про такі слова, як “ймовірно”, “приблизно”, “можливо”.
3. Мені дуже хочеться досягти успіху в житті.
4. У мене бували дуже дивні і незвичайні переживання.
5. Моє повсякденне життя заповнене справами, які здаються мені цікавими.
6. Коли я вчився (-лася) в школі, я досить часто прогулював (-ла) заняття.
7. Іноді я роблю вигляд, що знаю більше, ніж це є насправді.
8. Мені важко зосередитися на якому-небудь завданні або роботі.
9. Я люблю похвалитися своїми успіхами, справжніми і майбутніми.
10. При цьому стані справ важко сподіватися на щось хороше в майбутньому.
11. Сучасні люди забули про те, що таке сором.
12. У школі я повільно засвоював (-ла) матеріал.
13. Якщо я стикаюся зі складними проблемами, я зазвичай відмовляюся від їх вирішення.
14. Моїм батькам часто не подобалися мої друзі.
15. Я часто дію за обставинами, довго не роздумуючи.
16. Мені подобається, коли люди не можуть вгадати, що саме я збираюся зробити в наступний момент.
17. Я зазвичай сподіваюся на успіх у своїх справах.
18. У школі мені важко було відповідати перед усім класом.
19. Іноді мені подобається порушувати правила і робити те, що не слід.
20. Я люблю читати про наукові досягнення.
21. Мені б хотілося бути актором театру або кіно.
22. Мене дратує, коли щось непередбачене порушує мій розпорядок дня.
23. Мені здається, що я більш кмітливий (-ва) і здібний (-на), ніж більшість із оточення.
24. Я люблю перебувати в центрі уваги.

25. Думаю, що у мене більш чітке уявлення про те, що добре і що погано, ніж у більшості людей.
26. Цілком припустимо обійти закон, якщо формально він не порушений.
27. Більшість людей знайомляться лише тому, що це може виявитися для них корисним.
28. Іноді на виборах я голосую за кандидата, про якого знаю дуже мало.
29. Залишаючись на самоті, я часто замислююся над такими філософськими категоріями, як свобода волі, добро і зло тощо.
30. Я ніколи не порушував закон.
31. Я люблю читати історичну літературу.
32. Майбутнє занадто невизначене, тому немає сенсу будувати серйозні плани.
33. Мене турбує, коли незнайомі люди в трамваї, магазині тощо розглядають мене.
34. Думаю, що більшість людей здатні збрехати, щоб просунутися по службі.
35. Якби випала нагода, я зміг (-ла) би бути непоганим керівником.
36. Коли я перебуваю в колективі, мене турбує думка про те, чи правильно я висловлююсь.
37. Я більше люблю говорити ніж слухати.
38. Я б назвав (-ла) себе досить сильною особистістю.
39. Мені здається, що я частіше, ніж інші, здійснюю вчинки, про які потім шкодую.
40. Опір і непокору законному уряду не можна нічим виправдати.
41. Я не та людина, яка б могла стати політичним діячем.
42. Найцікавіша рубрика в газетах – розділ гумору.
43. Деякі люди перебільшують свої нещастя, щоб їм поспівчували.
44. Декілька разів на тиждень мені починає здаватися, що має статися щось жахливе.
45. Є люди, яким не можна довіряти.
46. Я вірю, що ми стаємо кращими, пройшовши через випробування й удари долі.
47. Зазвичай мені здається, що життя багато чого вартує.
48. Якби я керував (-ла) автомобілем, то я б не дозволив себе обганяти.
49. Уночі мені досить часто сняться жахи.
50. Людина, яка може і хоче наполегливо працювати, має великі шанси досягти успіху в житті.
51. Деякі тварини мене дратують.
52. Здебільшого бідній людині живеться краще, ніж багатію.
53. Мені стає не по собі при спілкуванні з іронічними, уїдливіми людьми.
54. Зазвичай я не люблю багато говорити, якщо тільки не знаходжусь в компанії добре знайомих людей.
55. Думаю, мені б сподобалося співати в хорі.
56. Якщо в компанії мене попросять, то я не посоромлюся почати бесіду або висловити свою думку з приводу того, що мені добре відомо.
57. Я був (-ла) досить самотійним (-ою) у дитинстві.

58. Мене вважають працьовитим (-тою) і старанним (-ною) працівником (-ницею).
59. Люди не стануть турбуватися про інших, якщо їм це не вигідно.
60. Якщо в магазині мені дають решту більше, ніж належить, я завжди її повертаю.
61. Мені здається, що мене часто карали незаслужено.
62. Мене не дуже турбує, подобаюся я людям чи ні.
63. У мене вроджений талант впливати на людей.
64. Я завжди стежу за тим, щоб моя робота була добре спланована і організована.
65. Я прихильник (-ниця) суворого дотримання законів незалежно від того, до яких наслідків це призводить.
66. Я можу змінити свою думку, якщо того вимагають обставини.
67. Я впевнений (-на), що знаю, як можна вирішити сучасні міжнародні проблеми.
68. Якби я був (-ла) журналістом, я б з великим задоволенням висвітлював (-ла) новини театру.
69. Я дуже люблю полювання.
70. Якби я був (-ла) політиком, думаю, що зміг (-ла) би домогтися більшого, ніж нинішні політичні діячі.
71. Я все сприймаю занадто близько до серця.
72. Коли справи йдуть погано, мені хочеться все кинути.
73. Зазвичай люди тільки вдають, що піклуються про інших.
74. Бути щирим – завжди добре.
75. Я не люблю вирішувати проблему, якщо при цьому не можна одержати однозначну відповідь.
76. Я люблю, щоб у кожній речі було своє місце, і щоб усе було на своїх місцях.
77. Я отримую велике задоволення від спортивних ігор або змагань в тому випадку, якщо уклав парі (побився об заклад).
78. Я рідко турбуюся про своє здоров'я.
79. У дитинстві мене неодноразово карали за погану поведінку.
80. Я не засуджую тих, хто прагне отримати від життя все можливе.
81. Нам слід було б більш відповідально ставитися до вибору посадових осіб.
82. Одна з моїх цілей у житті – зробити щось таке, щоб моя мати могла пишатися мною.
83. Я ніколи навмисне не брешу.
84. Я рідко сварюся з членами своєї сім'ї.
85. Я ніколи не відчував (-ла) болю в потилиці.
86. У деяких членів моєї сім'ї є звички, які дратують мене.
87. Мене лякає думка про можливість потрапити в ДТП.
88. Іноді мені кілька разів сниться один і той же сон.
89. Я люблю поезію.
90. Перш ніж що-небудь зробити, я намагаюся уявити, як мої друзі поставляться до цього.
91. Мені неприємно виступати перед людьми.
92. Для мене дуже важливо мати багато друзів і вести активне громадське життя.

93. Мені важко буває знайти тему для розмови, коли я зустрічаю нову людину.
94. Я відчуваю себе тривожно і неспокійно в закритому приміщенні.
95. Тільки дурень може вимагати збільшення податків.
96. Щоб переконати більшість людей у своїй правоті, потрібно мати багато аргументів.
97. Я ніяковію, коли при мені кажуть непристойності.
98. Коли мені хтось робить погане, я вважаю, що повинен (-на) відплатити тим же, хоча б із принципу.
99. Я вважаю дуже важливим право кожного відкрито висловлювати свої думки.
100. У мене хороший апетит.
101. Іноді я виснажую себе тим, що дуже багато на себе беру.
102. Я боюсь купатись у незнайомих місцях.
103. Я веду неправильний спосіб життя.
104. Часто я буваю не в курсі балачок і пересудів, які цікавлять оточення.
105. Я не боюсь зайти до кімнати, де інші вже зібрались і розмовляють.
106. Батьки не перешкоджали мені самостійно приймати рішення.
107. Я поступаюсь у спірних ситуаціях, оскільки нерозумно наполягати на своєму.
108. Батьки завжди були зі мною суворі.
109. Люди задрять моїм ідеям, оскільки вони не їм першим спали на думку.
110. Мої батьки ніколи мене по-справжньому не розуміли.
111. Іноді в мене виникає бажання вчинити щось погане або жахливе.
112. Я часто переживаю через якісь дрібниці.
113. Я іноді буваю чимось збентежений (-на).
114. Майже щодня трапляються події, які мене лякають.
115. Я готовий (-ова) за всяку ціну спокутувати власну провину.
116. Мені б сподобалось бути членом мотоклубу.
117. У мене менше побоювань і страхів, ніж у моїх друзів.
118. Я торкаюсь дверної ручки без остраху чимось заразитись.
119. Я не втрачу нагоди повеселитись, навіть якщо це загрожує неприємностями.
120. Сильна особистість здатна впоратись навіть із найсерйознішими проблемами.
121. Я хочу досягти високого статусу в суспільстві.
122. Мені б сподобалось бути військовим.
123. Якщо колектив прийняв рішення, людина має йому слідувати, навіть у разі незгоди.
124. Авто поліції повинні мати більш чіткі спеціальні відмітні знаки, щоб їх завжди можна було впізнати.
125. Я часто діяв (-ла) всупереч бажанням батьків.
126. Я не боюся води.
127. Я мрію дуже мало.
128. Я втомлююсь швидше, аніж інші.
129. Я не люблю спілкуватись з нерішучими людьми.
130. Мені іноді дуже хотілося піти з своєї сім'ї.

131. Я люблю виступати перед людьми.

132. Мені неприємно дивитись на недбало одягнених людей.

133. Іноді мені так і хочеться щось зламати чи розтрусити.

134. Мене легко схвилювати.

Ключ:

Шкали СРІ		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Сума балів
1.1. Домінантність (1)	Do	1-	8-	28	33-	35	36-	37	39-	40-	63	103-	123-	
1.2. Статус (2)	Cs	52-	53-	55-	56	93-	94-	95+	96-	97-	98	102-	133-	
1.3. Відкритість (3)	Sy	12-	13-	18-	23	24	31	33-	35	36-	73-	104-	126	
1.4. Спонтанність (4)	Sp	2	8-	11+	15	17	19	21	23	24	25	51+	106	
1.5. Самосприйняття (5)	Sa	1-	5	7	12-	18-	19	21	29	36-	101	106	116+	
1.6. Незалежність (6)	In	13-	17	24	38	44-	57	58	72-	91-	92-	107-	128	
1.7. Емпатія (7)	Em	11-	16-	19	22-	53-	54-	62-	63-	89	90	108-	131	
2.1. Відповідальність (8)	Re	4-	6-	12-	14-	20	26-	30	60	61-	77-	109-	124-	
2.2. Конформність (9)	So	3	5	6-	10-	14-	15-	18	30	38-	52	110-	125-	
2.3. Самоконтроль (10)	Sc	4-	7-	9-	10-	15-	18	19-	20	21-	24-	32	111-	
2.4. Ввічливість (11)	Gi	7-	9-	15-	16-	19-	28-	43	45	83	84	112+	130-	
2.5. Звичайність (12)	Cm	13	17	42-	43	45	46	47	48-	50	99-	100	114-	
2.6. Благополуччя (13)	Wb	8-	17	34-	44-	47	49-	50	51-	85	86-	111-	114-	
2.7. Толерантність (14)	To	4-	10-	26-	27-	32-	34-	44-	59-	79-	80+	109-	115	
3.1. Досягнення (кон) (15)	Ac	3	4-	6-	12+	13+	14-	16-	31	32+	46	106	116-	
3.2. Досягнення (нез) (16)	Ai	2-	5	10-	11-	12-	13-	20	23	32-	33-	39-	109-	
3.3. Інтелектуальна еф.(17)	Ie	4-	18-	20	23	27-	31	36-	41	42-	78	118	127-	
4.1. Проникливість (18)	Pu	5	8-	10-	13-	28	29-	31	46-	81	82-	119-	132-	
4.2. Гнучкість (19)	Fx	2-	22-	25-	58-	64-	65-	66-	74	75-	76-	120-	129-	
4.3. Жіночність (20)	Fm	9	25	60	67-	68	69-	70-	71	87	88	121-	134	

Якщо знаки у відповіді респондента збігаються з ключем, то нараховується 1 бал, якщо знаки різні – бали не нараховуються (0 балів).

У процесі експериментального дослідження задля визначення психодіагностичних можливостей нової методики СРІ-U проведено розрахунки надійності та валідності опитувальника. Наведемо результати стосовно трьох видів надійності СРІ-U: ретестової, надійності паралельних форм і внутрішньої узгодженості.

Ретестова надійність визначена на основі підрахунку коефіцієнтів кореляції між двома послідовними тестуваннями одних і тих же респондентів з інтервалом у два тижні. Результати за кожною зі шкал представлені в таблиці 1. (N = 380; $p = 0,01$).

Таблиця 1

Значення коефіцієнтів кореляції між результатами двох тестувань для шкал СРІ-U

Шкали СРІ																			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
,70	,72	,68	,69	,72	,75	,81	,83	,76	,71	,68	,67	,66	,69	,70	,75	,75	,65	,69	,70

Примітка. Шкали CPI: 1. Домінування (Do); 2. Статус (Cs); 3. Відкритість (Sy); 4. Спонтанність (Sp); 5. Самосприйняття (Sa); 6. Незалежність (In); 7. Емпатія (Em); 8. Відповідальність (Re); 9. Конформність (So); 10. Самоконтроль (Sc); 11. Ввічливість (Gi); 12. Звичайність (Cm); 13. Благополуччя (Wb); 14. Толерантність (To); 15. Досягнення через конформізм (Ac); 16. Досягнення через незалежність (Ai); Гнучкість (Fx); 17. Інтелектуальна ефективність (Ie); 18. Проникливість (Pu); 19. Гнучкість (Fx); 20. Сензитивність (Sn).

Середнє арифметичне значення коефіцієнтів (0,715) становить показник ретестової надійності. Отриманий результат відповідає наявним психометричним вимогам до опитувальників.

З метою перевірки *внутрішньої узгодженості* завдань опитувальника розраховувався коефіцієнт α -Кронбаха (табл. 2). Усі отримані коефіцієнти можна вважати такими, що відповідають наявним вимогам до психодіагностичних методик.

Таблиця 2

Значення коефіцієнтів α -Кронбаха для опитувальника CPI-U

Шкали CPI																			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
,74	,71	,70	,75	,73	,71	,75	,77	,74	,70	,67	,66	,71	,73	,74	,70	,74	,68	,70	,75

Примітка. Позначення шкал відповідають назвам, представленим у табл. 1

Таким чином, отримані психометричні показники свідчать про задовільну надійність адаптованого україномовного опитувальника CPI.

З метою дослідження *конструктивної валідності* адаптованого CPI проведено порівняння даних, отриманих при використанні цього опитувальника, з результатами інших психодіагностичних методик, зокрема, Індивідуально-типологічним опитувальником (ІТО, Собчик, 2003) і Опитувальником Великої П'ятірки (ОВП, адаптація В. Барка, 2019).

Шкали CPI-U виявились корелюючими з деякими шкалами опитувальника ІТО та ОВП (табл. 3 і 4).

Таблиця 3

Кореляції шкал CPI-U та ІТО

Шкали ІТО	Категорії та шкали CPI																			
	1. Відносини з іншими							2. Управління собою							3. Когнітивний стиль			4. Особистісні характеристики		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1	,30*	,25	-,33	,34	,42**	,37*	,20	,16	,20	,13	,11	,19	,34*	,29	,17	,21	,11	-,20	-,19	-,28
2	,33**	,28	,26	,40**	,38**	,40**	,02	,15	,21	-,30	,07	,15	-,13	,10	,15	,29	,22*	-,25	-,36*	-,28
3	,35**	,30*	,26	,38*	,36*	,42*	,11*	,15	-,03	-,38	,01	,05	,12	,08	,04	,27	,13*	-,26	-,34	-,35*
4	,31**	,26	-,22*	,26	,24	,38*	,14**	,30	-,30*	,41**	,07	,11	-,25	,32*	,20	,20	,20	,30	-,29*	-,33
5	,02	-,13	-,13	-,11	-,24*	-,30*	,25	,32	,30	,39	,40**	,27	,21	,33*	,24	,05	,22	,34*	,23	,28
6	-,31*	-,35*	-,24	-,34*	-,25	-,29	,30*	,34	,31*	,38	,30*	,28	,13	,35*	,20	,28	,22	,35*	,41**	,30
7	-,22	-,30*	-,15	-,36*	-,24	-,35*	,36	,28	,30*	,39	,23	,30*	,21	,20	,26	-,30*	,25	,30*	,30*	,35*
8	,10	,31*	,31*	,37*	,11	,24	,40**	,43**	,33*	,42	,25	,20	,46**	,40**	,28	,23	,27	,38*	,30*	,38*

Примітка: * $p = 0,01$, ** $p = 0,001$. $N = 380$.

Шкали CPI: Шкали CPI: 1. Домінування (Do); 2. Статус (Cs); 3. Відкритість (Sy); 4. Спонтанність (Sp); 5. Самосприйняття (Sa); 6. Незалежність (In); 7. Емпатія (Em); 8. Відповідальність (Re); 9. Конформність (So); 10. Самоконтроль (Sc); 11. Ввічливість (Gi); 12. Звичайність (Sm); 13. Благополуччя (Wb); 14. Толерантність (To); 15. Досягнення через конформізм (Ac); 16. Досягнення через незалежність (Ai); 17. Інтелектуальна ефективність (Ie); 18. Проникливість (Pu); 19. Гнучкість (Fx); 20. Сензитивність (Sn). Шкали ІТО: 1 – екстраверсія; 2 – спонтанність; 3 – агресивність; 4 – ригідність; 5 – інтроверсія; 6 – сензитивність; 7 – тривожність; 8 – лабільність (емотивність).

Як видно з табл. 3, шкали CPI першої категорії “Відносини з іншими”, які відображають комунікативні тенденції до лідерства, домінування, незалежності тощо (№№ 1–6), помірно позитивно корелюють зі шкалами стеничного типу реагування ІТО – екстраверсією (0,42–0,20), спонтанністю (0,40–0,26), агресивністю (0,42–0,26). Спостерігається їх негативна кореляція зі шкалами гіпостеничного типу – інтроверсією (-0,30) – (-0,11), сензитивністю (-0,35) – (-0,24), тривожністю (-0,35) – (-0,15). Шкали другої категорії “Управління собою” (№№ 8, 10, 14), у яких відображені такі риси, як відповідальність, дисциплінованість, толерантність, також помірно позитивно корелюють зі шкалами змішаного і гіпостеничного типу реагування – ригідністю (0,41–0,30), інтроверсією (0,39–0,32), сензитивністю (0,38–0,34). Шкали третьої категорії “Когнітивний стиль” (№№ 15–17) майже не виявили значущих кореляційних зв’язків зі шкалами ІТО (0,30–0,10).

Натомість зафіксовано середні за величиною значущі кореляції шкал четвертої категорії “Особистісні характеристики” (№№ 18–20) зі шкалами стеничного і гіпостеничного типів ІТО. Так, виявлено позитивні індекси кореляцій зазначених шкал (проникливість, гнучкість, сензитивність) з гіпостеничними шкалами ІТО – інтроверсії (0,41–0,30); тривожності (0,35–0,30); емотивності (0,38–0,30) і негативні – зі стеничними шкалами – спонтанністю (-0,36; -0,25); агресивністю (-0,35; -0,26); екстраверсією (-0,28; -0,20).

Таблиця 4

Кореляції шкал CPI-U та ОВП

Шкали ОВП	Категорії та шкали CPI																			
	1. Відносини з іншими						2. Управління собою						3. Когнітивний стиль			4. Особистісні характеристики				
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1	,33*	,26	,35*	,35*	,40**	,35	,21	,10	,25	,11	,13	,25	,36*	,28	,20	,22	,12	-,15	-,15	-,25
2	-,25	-,32	-,18	-,38*	-,29	-,38	,39*	,27	,35	,40**	,22	,34	,25	,23	,25	,27	,25	,39**	,38*	,37*
3	,10	,25	,26*	,35*	,10	,39*	,43**	,47**	,35*	,45**	,25	,22	,27	,41*	,23	,23	,24	,36*	,36*	,39**
4	-,33*	-,37*	-,25	-,36*	-,27	-,29	,35*	,36*	,36	,38*	,39*	,29	,13	,28	,23	-,24	,23	,35	,42*	,35
5	,40**	,25	0,27	,21	,24*	,30*	,20	,31	,10	,20	,41**	,12	,21	,35	,10	,24	0,14	-,32*	-,30*	-,20

Примітка: * – $p = 0,01$, ** – $p = 0,001$. $N = 380$.

Шкали CPI: 1. Домінування (Do); 2. Статус (Cs); 3. Відкритість (Sy); 4. Спонтанність (Sp); 5. Самосприйняття (Sa); 6. Незалежність (In); 7. Емпатія (Em); 8. Відповідальність (Re); 9. Конформність (So); 10. Самоконтроль (Sc); 11. Ввічливість (Gi); 12. Звичайність (Sm); 13. Благополуччя (Wb); 14. Толерантність (To); 15. Досягнення через конформізм (Ac);

© Barko Vadym I., Ostapovych Volodymyr, Barko Vadym V., 2022

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2022.1\(55\).15](https://doi.org/10.36486/np.2022.1(55).15)

Issue 1(55) 2022

<http://naukaipravoohorona.com/>

16. Досягнення через незалежність (Ai); 17. Інтелектуальна ефективність (Ie); 18. Проникливість (Py); 19. Гнучкість (Fx); 20. Сензитивність (Sn). *Шкали ОВП*: 1 – екстраверсія; 2 – нейротизм; 3 – сумлінність; 4 – поступливість; 5 – відкритість досвіду.

Дані, отримані на основі порівняння шкал СРІ та ІТО, були доповнені і підтверджені аналізом зв'язків шкал СРІ та ОВП. З таблиці 4 видно, що також встановлені позитивні кореляції стеничних шкал категорії “Відносини з іншими” СРІ зі шкалами 1 і 5 (екстраверсія та відкритість досвіду) ОВП (0,40–0,25), а також негативні кореляції зі шкалами 2 (нейротизм) і 4 (поступливість) (-0,38; -0,18).

Аналіз зв'язків шкал другої категорії СРІ “Управління собою” (№№ 8, 10, 14) (відповідальність, самоконтроль, толерантність) виявив помірну позитивну кореляцію зі шкалами гіпостеничного типу реагування ОВП – нейротизмом (0,40–0,27), поступливістю (0,38–0,28), сумлінністю (0,45–0,41). Не виявлено значущих кореляційних зв'язків між шкалами категорії “Когнітивний стиль” СРІ (№№ 15–17) і шкалами ОВП (0,28–0,10).

Встановлено середні за величиною значущі кореляції шкал четвертої категорії СРІ “Особистісні характеристики” (№№ 18–20) з деякими шкалами ОВП. Були очікуваними позитивні значення коефіцієнтів кореляцій шкал СРІ проникливість, гнучкість і сензитивність з такими шкалами ОВП, як нейротизм (0,39–0,37); поступливість (0,42–0,35); сумлінність (0,39–0,36) і негативні – зі шкалами екстраверсії (-0,25; -0,15) і відкритості досвіду (-0,32; -0,20).

Виявлені зв'язки переважно відповідають теоретико-психологічним уявленням, які ґрунтуються на ортогональній моделі особистості й теорії провідних тенденцій (Л.М. Собчик). Дійсно, ми бачимо, що отримані дані свідчать про взаємну доповнюваність шкал методик психологічної діагностики – СРІ, ІТО та ОВП. Важливі для професійної правоохоронної діяльності стеничні риси особистості (типи реагування) – (домінування, статус, відкритість, спонтанність, незалежність тощо), діагностовані за допомогою СРІ, як свідчать коефіцієнти кореляції, виявляються разом із шкалами екстравертованості, спонтанності, агресивності, відкритості опитувальників ІТО і ОВП, тобто супроводжують одна одну. Індивідуальні якості гіпостеничного типу реагування (згідно з СРІ) – проникливість, гнучкість, чутливість тощо також проявляються паралельно з гіпостеничними рисами, діагностованими за допомогою ІТО і ОВП (інтровертованість, тривожність, нейротизм, поступливість), які здебільшого є небажаними для правоохоронців.

Наведені дані кореляційного аналізу свідчать про валідність шкал СРІ за критеріями стеничності-гіпостеничності типів реагування.

Слід зазначити про відсутність значущих коефіцієнтів кореляції між шкалами категорії “Когнітивний стиль” і шкалами характерологічних опитувальників ІТО та ОВП, що може бути пояснене спрямованістю шкал когнітивного стилю на інтелектуальну ефективність особистості і спосіб досягнення мети. Також встановлено відсутність значущих коефіцієнтів кореляції показників усіх шкал опитувальників ІТО і ОВП з контрольними шкалами опитувальника СРІ ($r = 0,05 - 0,23$; $p = 0,01$). Одержані дані також дають можливість дійти висновку про те, що

установка на соціально бажані відповіді не впливає суттєво на показники, отримані за шкалами опитувальника CPI.

Для аналізу особистісних характеристик правоохоронців проведено тестування працівників поліції з використанням CPI. Отримані в процесі психодіагностичного тестування оцінки були проаналізовані за допомогою статистичних методів. Аналіз середніх значень, стандартного відхилення, моди і медіани виявив наявність закону нормального розподілу за усіма наведеними шкалами. Це дає можливість використовувати при аналізі результатів тестування стандартний набір статистичних методів програм Excel та SPSS. У табл. 5–6 наведено середньонормативні та інші статистичні показники за методикою CPI, отримані на загальній вибірці.

Таблиця 5

Статистичні показники, отримані в процесі тестування працівників поліції
(загальна вибірка, чоловіки. $N = 288$)

Показники	Категорії та шкали CPI																			
	1. Відносини з іншими							2. Управління собою							3. Когнітивний стиль			4. Особистісні характеристики		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
$\bar{X}$	7,35	6,14	7,71	7,0	7,50	9,05	5,10	6,24	6,45	8,0	4,55	8,87	8,13	6,67	7,58	8,33	5,80	6,0	5,04	4,61
σ	2,38	3,60	2,26	2,95	2,77	2,85	3,15	3,28	3,22	3,40	2,67	3,05	3,46	2,98	2,57	3,77	2,65	3,51	2,75	2,86
Медіана	7	6	7	7	7	9	6	6	6	8	4	9	8	7	7	8	6	6	5	5
мода	7	6	8	8	7	9	5	6	7	9	5	9	8	6	8	8	6	6	5	4

За результатами тестування жінок зафіксовано вищі показники за шкалами четвертої категорії “Особистісні характеристики” (18–20), що може пояснюватись тенденцією до їх більшої проникливості, гнучкості і сензитивності, порівнюючи з чоловіками. Також жінки продемонстрували менші індекси за шкалами стеничної групи 1–6, що означає їх меншу схильність до домінування, лідерства, спонтанності, незалежності.

Таблиця 6

Статистичні показники, отримані в процесі тестування працівників поліції
(загальна вибірка, жінки. $N = 92$)

Показники	Категорії та шкали CPI																			
	1. Відносини з іншими							2. Управління собою							3. Когнітивний стиль			4. Особистісні характеристики		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
$\bar{X}$	6,37	6,05	6,50	5,78	6,75	9,02	6,45	9,24	5,11	9,08	6,34	7,55	8,37	9,12	7,11	9,35	6,60	6,4	6,30	7,80
σ	2,30	3,28	2,26	2,40	3,38	2,03	3,02	2,98	2,21	3,32	3,07	2,55	3,13	2,45	2,15	3,85	3,32	3,01	3,40	2,50
Медіана	6	6	7	6	7	9	6	9	5	8	6	8	8	9	7	9	6	6	6	7
мода	6	6	6	6	7	9	5	8	5	9	5	7	8	9	8	9	6	6	5	7

Розподіл балів для усіх вибірок перевірявся за допомогою використання критерію Колмогорова–Смірнова. Розрахунки дозволили зробити висновок про те, що розподіл балів за шкалами відповідає нормальному ($p=0,01$). Порівняння

результатів тестування за методикою CPI у різних підрозділах поліції (патрульні, дільничні офіцери, оперуповноважені) не виявлено значимих відмінностей (середні значення достовірно не відрізнялися). Таким чином, отримані середньонормативні показники для загальної вибірки можна вважати еталонними при опитуванні поліцейських різних підрозділів НПУ. Розрахунки показують, що коридор можливих значень за шкалами методики CPI становить від 0 до 12,0 балів), коридор середніх значень становить 5,0–9,0 балів. Бали нижче та вище зазначеного коридору вважаються низькими та високими відповідно.

При вивченні валідності відповіді обстежуваних факторизувались методом головних компонент із подальшим варимакс-обертанням. У процесі стандартизації україномовної версії CPI отримано чотирифакторну структуру, що за змістом збігалася з очікуваною. Відсоток поясненої дисперсії становив 14,7; 12,3; 10,5; 7,4, відповідно, для категорій “Відносини з іншими”, “Управління собою”, “Когнітивний стиль”, “Особистісні характеристики”. У розробленій нами версії чотири чинники пояснили в сумі 53,7 % загальної дисперсії перемінних.

У табл. 7 наведено середньонормативні показники за методикою CPI (загальна вибірка). Отримані показники на вибірці успішних працівників поліції свідчать про певне розходження “базових” та “емпіричних” оцінок за цією методикою.

Таблиця 7

Порівняння середньонормативних показників, отриманих у процесі адаптації CPI

а) емпіричні статистичні дані для чоловіків і жінок (у % від максимальної кількості; $N = 380$)

Показники	Категорії та шкали CPI																			
	1. Відносини з іншими							2. Управління собою							3. Когнітивний стиль			4. Особистісні характеристики		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
M	61,2	51,2	64,2	58,3	62,5	75,0	42,5	53,0	53,7	66,6	54,0	70,9	67,7	55,5	53,1	59,4	54,1	44,1	43,0	38,4
□	10,1	11,7	12,4	10,9	13,6	15,8	9,0	10,7	12,8	14,5	11,6	13,6	12,3	13,1	13,9	14,0	11,2	12,3	11,0	9,5

б) базові статистичні дані (за даними розробників CPI) (у % від максимальної кількості)

Шкали ІГО	Категорії та шкали CPI																			
	1. Відносини з іншими							2. Управління собою							3. Когнітивний стиль			4. Особистісні характеристики		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
M	55,2	50,5	66,1	51,6	45,6	57,3	58,8	58,7	59,4	57,8	60,6	58,7	55,2	62,3	55,1	48,0	51,8	46,5	42,7	56,8
□	10,0	11,1	13,7	11,5	11,2	14,9	10,7	12,3	11,4	13,1	13,5	12,3	14,1	12,9	12,2	13,7	12,3	12,2	11,5	11,9

Примітка: курсивом виділено показники, за якими зафіксовано статистично значущі відмінності ($p = 0,01$).

Ураховуючи дані, наведені в таблиці, можна зробити висновок про те, що за багатьма шкалами CPI наявні відмінності між базовими даними, представленими в авторських дослідженнях американських психологів, і тими, що отримані

внаслідок нашого емпіричного дослідження. Так, середні показники за шкалами стенічного типу реагування 1–6 у середовищі працівників поліції дещо вищі від тих, які отримані американськими дослідниками.

Також за показниками деяких шкал гіпостенічного типу (9; 11; 15; 20) середньонормативні показники працівників поліції є нижчими від базових ($p=0,01$). Такі результати можна пояснити тим, що для поліцейських має бути характерною наявність стенічних особистісних рис, оскільки функціональні обов'язки потребують від них високої працездатності, лідерських якостей, стресостійкості, сміливості, активності, незалежності, спонтанності і рішучості. Поліцейські не схильні підкорятися, уникати відповідальності. Отримані значення шкал свідчать про критичність при оцінці професійних ситуацій, високу самооцінку, впевненість у собі.

Високі середні значення за шкалою 16 відображають виражену мотивацію досягання через незалежність, високий рівень домагань. Доволі високі оцінки за шкалою “Інтелектуальна ефективність” вказують на гнучкість мислення, хорошу здатність до навчання, творчий потенціал. Водночас невисокі середні значення за шкалами 18–20 свідчать про те, що поліцейським незначною мірою притаманні риси гіпостенічного типу реагування – сензитивність, проникливість, гнучкість.

Отримані дані загалом підтверджують раніше отримані результати з використанням інших психодіагностичних методик.

Здійснюючи аналіз й оцінку психологічного профілю CPI-U, психологу потрібно дотримуватись таких правил:

1. “Сирі” бали нижче 5 за шкалою “Звичайність” (12) свідчать про свідоме спотворення результатів, або про випадковий характер відповідей. У цьому випадку результати тестування вважаються невалідними.

2. Рівень прояву якості від 10 до 12 балів за певною шкалою вважається високим; від 6 до 9 – проміжним (середнім); менше 5 балів – низьким.

3. Профілі з балами вище 7 показують загальну позитивну адаптованість індивіда; профілі з балами нижче 3 свідчать про можливу наявність у суб'єкта труднощів, які є значущими для адаптації.

За результатами виконання CPI-U психолог може встановити, до якого особистісного типу належить респондент. Так, високі і середні індекси (від 6 до 12 балів) за шкалами стенічного типу реагування (№№ 1–6; 16) і низькі (5 балів і менше) за шкалами гіпостенічного регістру (№№ 7–11; 18–20) однозначно дозволяють віднести особу до альфа чи гамма типу; низькі значення за стенічними шкалами і високі за гіпостенічними – означають приналежність особи до бета або дельта типів.

Різні комбінації деяких шкал опитувальника уможливають конкретизацію певного типу: а) якщо респондент отримав середні значення (6–9 балів) за стенічними і низькі (0–5 балів) або середні за гіпостенічними – це альфа тип; б) якщо високі значення шкал гіпостенічного регістру (10–12 балів) і низькі стенічного – це бета тип; г) якщо високі індекси за стенічними шкалами (10–12 балів) і низькі за гіпостенічними – це гамма тип; д) якщо високі або середні значення гіпостенічних шкал і низькі або середні стенічного – це дельта тип (табл. 8).

Розподіл працівників поліції різних підрозділів за особистісними типами CPI представлений у таблиці 9.

Таблиця 8

Показники шкал і належність поліцейських до особистісних типів CPI (%)

Шкали	Особистісні типи			
	альфа	бета	гамма	дельта
Домінантність	6-8	0-3	9-12	4-5
Статус	6-9	0-3	10-12	4-5
Відкритість	6-8	0-2	9-12	3-5
Самосприйняття	6-8	0-3	9-12	4-5
Незалежність	6-9	0-3	10-12	4-5
Емпатія	4-5	9-12	0-3	6-8
Відповідальність	3-5	9-12	0-2	6-8
Самоконтроль	4-5	9-12	0-3	6-8
Ввічливість	4-5	9-12	0-3	6-8
Проникливість	4-5	10-12	0-3	6-9
Гнучкість	4-5	9-12	0-3	6-8
Сензитивність	3-5	9-12	0-2	6-8

Таблиця 9

Розподіл поліцейських за особистісними типами CPI (%)

	Особистісні типи			
	альфа	бета	гамма	дельта
Патрульні	55	10	18	17
Дільничні	60	10	18	12
Оперуповноважені	65	8	17	10

Таким чином, більшість працівників поліції продемонстрували показники за альфа (55–65 %) і гамма (17–18 %) типами особистості, які є продуктивними для правоохоронної діяльності і характеризуються екстравертованістю, активністю, лідерськими тенденціями, енергійністю тощо.

За результатами проведеного дослідження здійснено україномовну адаптацію Каліфорнійського психологічного опитувальника. В Україні цей опитувальник донині не використовувався. Україномовний варіант CPI-U характеризується високими показниками надійності, валідності, внутрішньої узгодженості тощо. Також стандартизовано процедуру організації та проведення тестування, визначено середньостатистичні тестові норми, впровадження яких сприятиме підвищенню якості оцінювання результатів тестування правоохоронців при проведенні конкурсу на службу або зайняття вакантної посади в системі МВС. За результатами опитування з використанням CPI-U психолог може встановити належність працівника до певного особистісного типу (альфа, бета, гамма чи дельта), що допоможе правильно визначити сферу правоохоронної діяльності чи спеціалізацію працівника правоохоронного органу. Отримані у дослідженні стандартизовані показники для загальної вибірки можуть бути використані як еталонні під час проведення професійного добору працівників на службу до підрозділів Національної

поліції України. Надалі планується продовжити роботу з україномовної адаптації зарубіжних психодіагностичних методик, зокрема особистісних опитувальників Кеттелла, Інвальд, Хогана та деяких інших

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41 (від 09.10.2015). Ст. 379. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 27.08.2020).
2. Барко В.В., Барко В.І., Бондаренко В.І. Теоретичні засади розроблення опитувальника СРІ. *Вісник НУОУ*. 2021. № 1 (59). С. 12–21.
3. Gough, H.G. & Bradley, P. (1996). *The California Psychological Inventory™ manual – Third edition (2002 Printing)*. Mountain View, CA: CPP, Inc.
4. Gough, H.G. (2000). *The California Psychological Inventory*. In C.E. Watkins, Jr., & V.L. Campbell (Eds.), *Testing and assessment in counseling practice (2nd ed.)* (pp. 45–71). Mahwah, NJ: Erlbaum.
5. McAllister, L.W. (1996). *A practical guide to CPI™ interpretation (3rd ed.)*. Mountain View, CA: CPP, Inc.
6. Megargee, E.I. (1972). *The California Psychological Inventory handbook*. San Francisco: Jossey-Bass. Meyer, P. & Davis, S. (1992). *The CPI™ applications guide*. Mountain View, CA: CPP, Inc.
7. Методики психологічної діагностики індивідуально-психологічних особливостей працівників Національної поліції України: методичні рекомендації / Криволапчук В.О, Сизоненко А.С., Остапович В.П., Барко В.І.; Київ: ДНДІ МВС України, 2020.
8. Остапович В.П., Дубова І.О., Барко В.І. та ін. Професіограми за основними видами поліцейської діяльності: наук.-практ. посіб. / за заг. ред. проф. В.О. Криволапчука. Київ: ДНДІ МВС України; ФОП Кандиба Т.П., 2018. 244 с.
9. Bouchard C., Blair S.N., Haskell W.L. *Physical activity and health*. Champaign: Human Kinetics, 2007. 410 p.
10. Cochraine R.E., Tett R., L. Vandecreek. *Psychological Testing and the Selection of Police Officers. A National Survey*. *Criminal Justice and Behavior*, 30(5):511-537 · October 2003. URL: <https://www.researchgate.net/publication/247743668> (дата звернення: 27.08.2020).
11. Dunnette M.D., Borman W.C. *Personnel Selection and Classification Systems*. *Annual Review of Psychology*. 1979. Vol. 30, No. 1. Pp. 477–525.
12. Gerald V. Barrett, Rosanna F. Miguel, Jennifer M. Hurd, Sarah B. Lueke and James A. Tan. *Practical Issues in the Use of Personality Tests in Police Selection*. *Public Personnel Management Volume 32 No. 4 Winter 2003*.

REFERENCES

1. Pro Natsionalnu politsiiu. "On the National Police: Law of Ukraine of July 2, 2015 № 580-VIII". Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2015. No. 40–41 (dated: 09.10.2015). Art. 379. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (Date of Application: 27.08.2020) [in Ukrainian].
2. Barko V.V., Barko V.I., Bondarenko V.I. (2021) Teoretychni zasady rozroblennia pytuvalnyka SRI. "Theoretical principles of SRI questionnaire development". *Visnyk NUOU (No.1 (59))*. P. 12–21 [in Ukrainian].
3. Gough H.G. & Bradley P. (1996) *The California Psychological Inventory™ manual – Third edition (2002 Printing)*. Mountain View, CA: CPP, Inc [in English].
4. Gough H.G. (2000) *The California Psychological Inventory*. In C.E. Watkins, Jr., & V.L. Campbell (Eds.), *Testing and assessment in counseling practice (2nd ed.)* (P. 45–71). Mahwah, NJ: Erlbaum [in English].
5. McAllister L.W. (1996). *A practical guide to CPI™ interpretation (3rd ed.)*. Mountain View, CA: CPP, Inc [in English].
6. Megargee E.I. (1972) *The California Psychological Inventory handbook*. San Francisco: Jossey-Bass. Meyer, P. & Davis, S. (1992). *The CPI™ applications guide*. Mountain View, CA: CPP, Inc [in English].

7. Metodyky psykholohichnoi diahnostyky indyvidualno-psykholohichnykh osoblyvostei pratsivnykiv Natsionalnoi politsii Ukrainy: metodychni rekomendatsii. “Methods of psychological diagnosis of individual psychological characteristics of employees of the National Police of Ukraine: guidelines” (2020) / Kryvolapchuk V.O, Syzonenko A.S., Ostapovych V.P., Barko V.I.; Kyiv: DNDI MVS Ukrainy [in Ukrainian].

8. *Ostapovych V.P., Dubova I.O., Barko V.I.* ta inshi. Profesiohramy za osnovnymy vydamy politseiskoi diialnosti: nauk.-prakt. posib. (2018) / za zah. red. prof. V.O. Kryvolapchuka. Kyiv: DNDI MVS Ukrainy; FOP Kandyba T.P. 244 p. [in Ukrainian].

9. *Bouchard C., Blair S.N., Haskell W.L.* (2007) Physical activity and health. Champaign: Human Kinetics. 410 p. [in English].

10. *Cochrane R.E., Tett R., Vandecreek L.* (2003) Psychological Testing and the Selection of Police Officers: A National Survey. *Criminal Justice and Behavior*, 30(5):511-537 · October 2003. <https://www.researchgate.net/publication/247743668> [in English].

11. *Dunnette M.D., Borman W.C.* (1979) Personnel Selection and Classification Systems. *Annual Review of Psychology*. 1979. Vol. 30, No. 1. P. 477–525. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.30.020179.002401> [in English].

12. *Gerald V. Barrett, Rosanna F.* (2003) Miguel, Jennifer M. Hurd, Sarah B. Lueke and James A. Tan. *Practical Issues in the Use of Personality Tests in Police Selection*. *Public Personnel Management Volume 32 No. 4*. DOI: <https://doi.org/10.1177/009102600303200403> [in English].

UDC 159.9:351.74(477)

Barko Vadym I.,

Doctor of Psychological Sciences, Full Professor, Honoured Worker of Sciences and Technology of Ukraine, Chief Researcher, State Research Institute MIA Ukraine, Kyiv, Ukraine, ORCID ID 0000-0003-4962-0975,

Ostapovych Volodymyr,

Doctor of Juridical Sciences, Senior Researcher, Head of the Laboratory, State Research Institute MIA Ukraine, Kyiv, Ukraine, ORCID ID 0000-0002-9186-0801,

Barko Vadym V.,

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, State Research Institute MIA Ukraine, Kyiv, Ukraine, ORCID ID 0000-0002-3836-2627

THE EFFECTIVENESS OF USE OF THE CALIFORNIAN PSYCHOLOGICAL QUESTIONNAIRE IN THE WORK WITH THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE PERSONNEL

The article is devoted to the issue of Ukrainian-language adaptation of the psychodiagnostic methodology “California Psychological Questionnaire” (SPI) in the framework of improving the system of psychological support for working with staff of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. Ukrainian-language versions of this questionnaire have not yet been developed in our country, although its diagnostic potential is significant and can be used in state law enforcement agencies. (Patrol and criminal police, district inspectors). The article provides the Ukrainian text of the questionnaire (SRI-U) and the keys to it. The main scales of SRI-U, of which there are twenty, are grouped into four categories – a) relationships with others – indicates the degree of balance, self-confidence, b) self-management – shows adaptability, maturity, social responsibility; c) motivation – determines the ability to self-realization; d) personal characteristics – reveals some characterological features of the employee.

© Barko Vadym I., Ostapovych Volodymyr, Barko Vadym V., 2022

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2022.1\(55\).15](https://doi.org/10.36486/np.2022.1(55).15)

Issue 1(55) 2022

<http://naukaipravoohorona.com/>

The latent-structural statements of the original SRI version allowed to single out those that clearly belong to certain scales, 134 statements were selected from the latter, which were the most understandable to Ukrainian-speaking respondents and equally reflected all scales of the SRI-U questionnaire. The article also presents the average test norms, as well as the main psychometric characteristics of the adapted SRI-U – criterion and constructive validity, reliability (retest and parallel forms), internal consistency of scales, etc.). It is shown that according to the results of SRI-U psychologist can determine to which personality type the respondent belongs: high and medium indices on the scales of the wall type of response and low on the scales of the hypotensive register allow to classify a person to alpha or gamma type; low values – on the wall scales and high values – on the hypotensive – indicate that a person belongs to the beta or delta types. It is noted that most police officers showed alpha – (55–65 %) and gamma – (16–18 %) personality types that are productive for law enforcement and are characterized by extroversion, activity, leadership trends, energy and more. The results of the study proved the diagnostic verification of this questionnaire and the feasibility of its use in the process of psychological support of work with staff of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Keywords: California psychological questionnaire, Ukrainian-language adaptation, psychometric characteristics, reliability, validity, averages, internal consistency.

Отримано 11.04.2022